

Slavistický ústav Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied
Slovenský komitét slavistov

u. fond
na podporu
umenia

© Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Bratislava

© Slovenský komitét slavistov, Bratislava

Zoznam autorov monotematickej knižnej publikácie

Галина Серафимовна Баранкова,

Институт русского языка им. В.В. Виноградова Российской академии наук, Москва

Славия Бърлиева, Кирило-Методиевски научен център БАН, София

Елена Владимировна Белякова,

Институт Российской истории Российской Академии наук, Москва

Ольга Белова, Институт славяноведения Российской академии наук, Москва

Драгиша Бојовић,

Филозофски факултет у Нишу, Међународна научна мрежа PAX BYZANTINO-SLAVA

Walerian Bugel, Parrésia – revue pro východní křesťanství

Ján Doruľa, Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Bratislava

Eva Maria Hrdinová, Ústav cizích jazyků, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc

Ladislav Kačic, Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Bratislava

Александр Геннадьевич Кравецкий, Институт русского языка РАН им. В. В. Виноградова, Москва

Luboš Lukoviny, Bratislava

Swetlana Mengel, Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg

Jana A. Nováková, Parrésia – revue pro východní křesťanství

Jozef Pavlovič, Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity

Mária Prokipčáková, Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Bratislava

Jan Stradomski, Instytut Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków

Mária Strýčková, Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Bratislava

Svetlana Vašíčková, Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Bratislava

Светлозар Влајков, Великотърновски университет

Eubomíra Wilšinská, Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Bratislava

Svorad Zavarský, Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Bratislava

Peter Zubko, Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Bratislava

Katarína Žeňuchová, Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Bratislava

Peter Žeňuch, Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Bratislava

Peter Žeňuch – Peter Zubko et alii

Liturgické jazyky
v duchovnej kultúre
Slovanov

Monotematický súbor štúdií

Bratislava 2017

RECENZENTI

Доц. д-р Десислава Найденова

Prof. PhDr. Júlia Dudášová, DrSc.

Doc. SEODr. PaedDr. Šimon Marinčák, PhD.

REDAKTORI PUBLIKÁCIE

Prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc.

Prof. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD.

Mgr. Svetlana Vašíčková, PhD.

Mgr. Juraj Molčányi (technická redakcia)

Publikácia vyšla s finančným príspevím Fondu na podporu umenia.

Publikácia patrí k výsledkom riešenia projektu

Cyrilské písomníctvo na Slovensku do konca 18. storočia, APVV-14-0029.

Internetová stránka projektu: www.cyrslav.sav.sk

ISBN 978-80-89489-34-3

EAN 9788089489343

Obsah publikácie

Predslov.....	9
I. Liturgické jazyky ako prejav konfesionálnej a jazykovo-etnickej identity	
<i>Ján Doruľa</i>	
Bibličtina.....	13
<i>Peter Žeňuch</i>	
Cirkevná slovančina slovenských veriacich byzantského obradu	21
<i>Svorad Zavarský</i>	
Latinská cesta k identite uhorských gréckokatolíkov?	37
<i>Peter Zubko</i>	
Liturgické jazyky ľudu Zemplína a Šariša pri kresťanských bohoslužbách v roku 1749	47
<i>Ladislav Kačič</i>	
Vernakulárne jazyky v liturgii niektorých reholí na Slovensku v 17. a 18. storočí.....	69
<i>Славия Бърлиева</i>	
Sub anathematis vincula – народностните езици в средновековната Западна църква, славянското богослужение и славянското писмо	75
<i>Jan Stradomski</i>	
Soteriologiczne aspekty sporu o język liturgiczny w katolicko-prawosławnej polemice religijnej w Rzeczpospolitej pod koniec XVI wieku.....	89
<i>Галина С. Баранкова – Елена В. Белякова</i>	
Жанровые и языковые особенности поучений в литургической практике славян.....	101

Lubomíra Wilšinská

Byzantsko-slovanská mníšska tradícia pod Karpatmi
z pohľadu latinskej literárnej kultúry 119

Светлана Вашичкова

О языке евангельских перикоп учительных евангелий
карпатского региона 133

II. Duchovná kresťanská tradícia a jej odraz v písomnej kultúre

Драгиша Бојовић

Позајмице из богослужбене поезије и поетика
српског житија 143

Светлозар Влайков

Образи-символи в богослужбения стил
на старобългарския книжовен език 151

Katarína Žeňuchová

Osobitosti fungovania cirkevnej slovančiny
v nekánonických písomnostiach karpatskej proveniencie 161

Ольга В. Белова

«Святой» язык и разговорная стихия: религиозная лексика
в славянских фольклорных и фольклоризованных текстах
(к проблеме этноконфессионального диалога в народной культуре) 173

Александра Плетнева

Церковнославянский язык
в народной письменности XVIII – XIX веков 185

Swetlana Mengel

Переводы немецких духовных песен на русский язык
в конце XVII – начале XVIII веков: их рецепция
в культурно-языковой ситуации России и особенности языка 193

Mária Prokipčáková

Princípy vzťahu hudby a slova
v cyrilských hudobných prameňoch karpatskej oblasti 205

III. Aktuálne otázky prekladania liturgických textov do národných jazykov

Александр Кравецкий

К истории и предыстории литургических переводов
XVII – XXI вв. 227

Jozef Pavlovič

Fenomén „nepreložiteľnosti“ výrazu 239

Walerian Bugel

Specifika a úskalí vytváření překladů liturgických textů
pohledem teologa. Příspěvek k teoretickému rámci
teorie translace bohoslužebných textů západní i východní tradice
ve středoevropských slovanských jazycích 245

Eva Maria Hrdinová

Diverzita versus jednota v mnohosti. Vybrané české pravoslavné
a řeckokatolické překlady Chrysostomovy liturgie 279

Jana A. Nováková

Mezi improvizací a tradicí. K počátkům liturgického snažení
českého a moravského pravoslaví 291

Mária Strýčková

Metodologické východiská pri tvorbe latinsko-cirkevnoslovanského
glosára k výkladu liturgií J. J. Baziloviča 311

Kristína Pavlovičová

O prekladoch Proglasu do slovenčiny 323

Ľuboš Lukoviny

K rozsahu liturgického diela Konštantína Filozofa Solúnskeho 339

Predslov

Liturgické jazyky predstavujú osobitú zložku kultúrnej a konfesionalnej identity. S pápežským schválením staroslovienskeho prekladu Biblie, staroslovienskych bohoslužobných textov súvisí aj postupný rozvoj slovanského písomníctva.

Preklady liturgických textov a Biblie do staroslovienčiny preto znamená nielen zavŕšenie dôležitej iniciatívnej etapy slovanskej písomnej kultúry, ktorá po rozpade veľkomoravského prostredia, v ktorom možno identifikovať aj počiatky formovania slovanskej duchovnej kultúry, neznamená jej zánik, ale následný systematický rozvoj.

Za dedičov tejto duchovnej a kultúrnej tradície sa preto hlásia všetky religiózne prostredia slovanského východu i západu, lebo vznikli v systéme synergie kresťanských hodnôt s účasťou partikulárnych konfesionalných tradícií. Konfesionalná diverzita slovanskej kultúry preto nijak nesúvisí s cirkevnou schizmou, veď slovanské obyvateľstvo žilo v rozličných oblastiach, v ktorých prevážila latinská či byzantská konfesionalita, ktorá v rozličnej miere vplývala na duchovnú a písomnú kultúru Slovanov. Svedčí o tom jednak úcta k sv. Cyrilovi a sv. Metodovi – zakladateľom slovanskej písomnej a duchovnej kultúry v prostredí cirkevnej tradície byzantského obradu, ale aj v latinskej cirkvi v celom slovanskom prostredí.

Tento moment spoločnej duchovnej a kultúrnej identity je jedinečným dôkazom o vytrvalej kultúrnej komunikácii, ktorá sa uplatňovala v rozmanitom slovanskom i širšom európskom priestore. Komplexný pohľad na tieto kultúrne vývinové peripetie je preto náročný a predpokladá komplementárny výskum všetkých jej relevantných súčastí.

Na konferencii s názvom *Liturgické jazyky v duchovnej kultúre Slovanov*, ktorá sa uskutočnila v Bratislave v dňoch 3. – 6. októbra 2017 s finančnou záštitou Fondu na podporu umenia a v rámci riešenia úloh projektu APVV-14-0029 *Cyrilské písomníctvo na Slovensku do konca 18. storočia*, odznali vedecké referáty účastníkov konferencie zo Slovenska, Bulharska, Ruska, Poľska, Srbska, Česka, Nemecka, Bieloruska a Litvy. Vedecké štúdie v prítomnej rovnomennej monotematickej knižnej publikácii sú rozdelené do troch tematických okruhov: 1. Liturgické jazyky ako prejav konfesionalnej a jazykovo-etnickej identity, 2. Duchovná kresťanská tradícia a jej odraz v písomnej kultúre, 3. Aktuálne otázky prekladania liturgických textov do národných jazykov. Predstavujú tak sumár aktuálnych otázok výskumov a súčasného stavu bádania slavistickej jazykovednej, literárnovednej, etnolingvistickej, historiografickej a kulturologickej vedeckovýskumnej problematiky.

Peter Žeňuch